

روایت در پژوهش‌های علوم اجتماعی معرفی روش‌های کیفی

باربارا زارنیوفسکا

ترجمه

نرگس قلی زاده

دکتر حسن بودلایی

جامعه‌شناسان

سرشناسه: زارنیوفسکا- یورگس، باربارا، ۱۹۴۸ م - zarniawska-Joerges, Barbara
عنوان و نام پدیدآور: روایت در پژوهش‌های علوم اجتماعی (معرفی روش‌های کیفی)
مؤلف: باربارا زارنیوفسکا
ترجمه: ترگس قلی‌زاده، حسن بودلایی

مشخصات نشر: جامعه‌شناسان

مشخصات ظاهری: ۳۰۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۲۹۶-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فبیای مختصر

یادداشت: عنوان اصلی: Narratives in social science research, 2004

یادداشت: کتابنامه

موضوع: علوم اجتماعی -- تحقیق -- روش‌شناسی

موضوع: علوم اجتماعی -- روش‌شناسی

موضوع: همان روایی

موضوع: فقه کوبی

موضوع: رنیتگری - جنبه‌های اجتماعی

شناسه افزوده: بل لایی، حسن، ۱۳۶۰ - مترجم

شناسه افزوده: قلی‌زاده، ترگس - مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ / ج ۶ / ۴۶

رده‌بندی دیویی: ۳۰۰/۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۹۲۰۱۳۹

جامعه‌شناسان

روایت در پژوهش‌های علوم اجتماعی (معرفی روش‌های کیفی)
مؤلف: باربارا زارنیوفسکا
ترجمه: ترگس قلی‌زاده، حسن بودلایی

چاپ اول: ۱۳۹۵ تهران/ تعداد: ۳۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان/ چاپ دیجیتال: نگین

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۲۹۶-۰

همه حقوق چاپ نشر برای ناشر محفوظ است.

حروفچینی، نمونه‌خوانی و صفحه‌آرایی: جامعه‌شناسان
ویراستاری: گروه ویراستاری انتشارات جامعه‌شناسان

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی:

تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی

دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، پلاک ۲۱۷

فروشگاه جامعه‌شناسان- تلفن: ۶۶۰۰۰۰۵۱، ۸۱-۶۶۹۵۹۶۸۰

تلفن دفتر نشر: ۶۶۹۶۹۶۲۰

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

WWW.JAMEESHENASAN.COM

Email: Sociologists15@gmail.com

پیش گفتار

دیوید سیلورمن

پژوهش‌هایی به عنوان ژانری «طبیعت گرا» (مراجعه شود به گوبریوم و هولسین، ۱۹۹۰) آغاز گردید. در چنین موقعیتی، انسان‌شناسان و جامعه‌شناسان دهه ۳۰ میلادی در دانشگاه شیکاگو به مستند ساختن جهان پیرامون «پرداخته نشاء» - «ناتور که با موضوعاتش تجربه می‌شد» اقدام کردند. «طبیعت گری» توانست گزارش‌هاییغنی از جنبه‌های گوناگون و حالت‌های زندگی روزمره ارائه کند. با این وجود، در نیمه دوم قرن، بسیاری از پژوهشگران کیفی در خصوص ادعاهای و باورهای این ژانر دچار تردید شدند.

در نگاه برخی، طبیعت گراها نتوانستند به شکای کارآمد، شخصیت جهان پیرامون خود که بر اساس جنسیت، نژاد و جامعه طبقه‌بندی شده بود را بشناسند (دنزین و لینکلن، ۲۰۰۰). در نظر دیگران، قابلیت یک ناظر در مشاهده نظم و ترتیب «زندگی هر روزه»، به مجموعه پیچیده از تعاملات پیچیده‌ای و مستلزم تحلیل بستگی دارد. تحلیل گفتمان و تحلیل گفتار این نکته را محقق می‌سازد و بر همین اساس مجموعه مرکبی از تحقیقات تجربی را ارائه می‌دهد که دربردارنده چگونگی قرار گرفتن تعامل در زمان واقعی و توسط شرکت کنندگان آن است (مراجعه شود به سیلورمن، ۲۰۰۱).

تحلیل روایت، این چرخش و نگرش زبان شناختی را با تحلیل گفتمان و تحلیل گفتار به اشتراک می‌گذارد. تحلیل روایت، گرایش وسیع تری از تحلیل گفتمان گفتار نسبت به پژوهشگران کیفی داشته است و شاید دلیلش این باشد که راحت تر و سهل تر در قالب مطالعات تحقیقاتی جای می‌گیرد. به عنوان نمونه، در حالی که تحلیل گفتار و (تاسد زیادی) تحلیل گفتمان به سمت داده‌هایی که «از لحاظ طبیعی رخ می‌دهند» گرایش دارد، پژوهشگران حوزه روایت اغلب با مصاحبه‌های پایان باز فعالیت می‌کنند. بر همین منوال آنها تمایل دارند ابزار مفیدی را در اختیار همکاران خود قرار دهند که به وسیله آن، مصاحبه‌ای خود را از معنا برخوردار سازند که همچنان مرجع ترین حالت داده‌ها از کیفی است.

باربارا زارنیوفسکا در میان متفکرینی که در خصوص روایت کار کرده‌اند، سرآمد است (مراجعه شود به زارنیوفسکا، ۱۹۹۷، ۱۹۹۸، ۱۹۹۹، ۲۰۰۳). بدون شک، اثر زارنیوفسکا بسیاری از رونمایه‌های مرتبط با محققین کیفی را در ابتدای قرن بیستم در بر می‌گیرد؛ گرایش به زبان، شناخت جنسیت و روابط قدرت و پسا مدرنیته. به خوبی روایت در تحقیقات مرتبط هستند.

"روایت‌ها" در پژوهش‌های اجتماعی از طریق علاقه طولانی مدت باربارا به این موضوع بسیار غنی شده‌اند، و توسط چندین انتشارات به چاپ رسیده‌اند و در بسیاری از کشورها به عنوان ماده درسی تدریس شده‌اند. این کتاب برای پژوهشگران علوم اجتماعی که به استفاده از رویکرد روایت علاقه دارند، می‌تواند منبعی مفید باشد؛ یعنی دانشجویان دوره کارشناسی و تحصیلات تکمیلی و همچنین پژوهشگرانی که تصمیم به اتخاذ رویکردهای جدید می‌گیرند. این کتاب می‌تواند در انسان شناسی، روان‌شناسی اجتماعی، جامعه شناسی، مدیریت، اقتصاد، علوم سیاسی،

جغرافیای فرهنگی و مطالعات فرهنگی مورد استفاده قرار گیرد. کتاب پیش رو، هم به عنوان متن اصلی در یک دوره‌ای دانشگاهی، و هم به عنوان متن مکمل در دوره‌های روش شناسی عمومی می‌تواند به کار گرفته شود.

این کتاب با ترسیم تاریخچه مختصری از روابط میان علوم انسانی و علوم اجتماعی و همچنین رویکردهای اخیر میان این دو حوزه آغاز می‌شود و با فهرستی از دلایل محتمل برای استفاده از رویکرد روایت به پایان می‌رسد. ساختار بخش اصلی کتاب از زمانبندی یک پروژه تحقیقاتی پیروی می‌کند. این کتاب همچنین چگونگی به کارگیری نوعی رویکرد روایت در میدان تحقیقات را نشان می‌دهد (مشاهده این که چگونه داستان‌ها ساختار می‌یابند، جمع آوری می‌شوند و چگونه روایت‌ها برانگیخته می‌شوند) همچنین این که چگونه چنین روایت‌هایی جمع آوری شده و تولید شده را باید قرائت کرد (تفسیر، تحلیل ساختاری، قرائت نزدیک). کتاب پیش رو همچنین کاوش در مثیل میان نگارش علوم اجتماعی و سایر متون به پایان می‌رسد. اغلب فصل‌های کتاب از یک یا دو تمرین و یک قسمت مفید برای مطالعه بیشتر برخوردار هستند. همچنین، نکته مهم آن است که مثال‌ها در همه فصول از بسیاری از شاخه‌های مختلف علوم اجتماعی گرفته شده و بر اساس تحقیقات خود مؤلف می‌باشند.

به عنوان شخصی که ویرایش سری جدید این کتاب با عنوان "معرفی روش‌های کیفی" را بر عهده داشت، باعث خشنودی من است که به استقبال اثری از باربارا زارنیوفسکا بروم. شکی ندارم که این کتاب از ارزش و قدر و منزلت زیادی، هم در میان دانشجویان و هم پژوهشگران برخوردار خواهد بود.

دیوید سیلورمن

لندن

مقدمه مزاحم

روایت حالت ایجابی از ارتباط است. مردم داستان‌های زیادی را به منظور سرگرم کردن، تدلیس دادن، فراگیری و یا ارائه و دریافت، تفسیر کرده و نقل می‌کنند. روایت‌ها در دنیا بی‌شمارند و در تمام شئون زندگی بشری حضوری پر رنگ دارند. ممکن است یکی از دلایل طرفداری مشتاقانه از رویکرد روایت در علوم اجتماعی، فایده آن در تلقی روایت نمایشی به عنوان رایج‌ترین شکل زندگی اجتماعی باشد. بنابراین، استادان، پژوهشگران و دانشجویان حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی صرف نظر از زمینه تخصصی خود، لازم است تا به روایت به عنوان شکلی از زندگی اجتماعی، شکلی از دانش و شکلی از ارتباط توجه کنند. همچنین روایت در واقع نوعی بدیل در تولید دانش برای نحله‌های فکری اثبات‌گرا می‌باشد. تفاوت اصلی، باز گذاشتن فضا و تفسیرهای متفاوتی است که در علم اثبات‌گرا نوعی گناه محسوب می‌شود و در عین حال یکی از فضیلت‌های روایت به شمار می‌آید.

"روایت در پژوهش‌های علوم اجتماعی" نوشته باربارا زارنیوفسکا، راهنمای جامعی برای استادان و دانشجویان در استفاده از روش‌شناسی روایت پژوهی به عنوان نوعی ابزار پژوهشی به شمار می‌رود. این اثر در

سال ۲۰۰۴ توسط انتشارات سیج به چاپ رسیده است. در واقع انتشارات سیج این کتاب را در راستای توسعه مجموعه کتاب هائی در مورد روش‌های کیفی تحقیق برای دانشجویان و پژوهشگران و بازویکرد میان رشته‌ای و بین‌المللی منتشر نموده است. به اعتقاد ناشر، ویژگی متمایز این اثر وجود تمرین‌های دانشجویی مفید در پایان در هر فصل می‌باشد. همچنین نویسنده چهارچوب منسجمی از به کارگیری ابزارهای روایت پژوهی در قالب پژوهش کیفی را فراهم کرده است. ارائه تاریخچه‌ای از توسعه رویکرد روایت در قالب علوم اجتماعی در فصل ابتدایی، بستر آشنایی خوانندگان با متن فراهم می‌سازد. ساختار کتاب پیش رو به گونه‌ای است که استفاده از روش‌ها در مطالعات میدانی، تبیین چگونگی استفاده از رویکرد روایت در قالب پژوهش‌های پژوهشی، خط مشی‌ها در تفسیر روایت‌ها و رویکردی دانشجویی را معرفی می‌کند.

باربارا زارنیوفسکا نویسنده لهستانی این اثر، علاوه بر کرسی استادی خود در دانشگاه گوتنبرگ سوئد، به عنوان استاد مدعو در دانشگاه‌های بروکسل و رم نیز به تدریس و فعالیت علمی می‌پردازد. او همچنین سابقه تدریس در دانشگاه‌های مختلف انگلستان، کانادا، آمریکا، سوئد، فنلاند، آلمان و اتریش را نیز در کارنامه علمی خود دارد. زارنیوفسکا که غالباً با عنوان پژوهشگر در زمینه سازمان‌ها شناخته می‌شود، از رویکردی ساختارگرا در پژوهش‌های خود خصوصاً در زمینه روایت‌شناسی و مطالعات سازمانی برخوردار است. او که به روش‌شناسی، خصوصاً در تکنیک‌های مطالعات میدانی علاقه مند است، از سال ۲۰۰۸ دست کم صاحب یکصد عنوان اثر مکتوب و منتشر شده می‌باشد.

زارنیوفسکا در سبک نگارش خود سعی در دخیل ساختن مخاطب دارد و مطالب خود را به نحوی که قابل دسترسی و کاربرد باشد بیان

می‌کند. او در این کتاب از رویکردی ساختارگرا و فمینیستی استفاده کرده است. تخصص زارنیوفسکا در روایت و روایت-شناسی، باعث شده که بخش زیادی از آثار او به زمینه روایت در پژوهش‌های اجتماعی تخصیص یابد که کتاب پیش رو یکی از بهترین نمونه‌های آن است.

اهمیت نگارش و نشر این کتاب به دلیل توجهی است که به موضوع روایت به عنوان مقوله‌ای فراتر از نظریات ادبی شده است و پای آن را به عنوان مبانی معرفت‌شناسی و همچنین نوعی روش تحقیق، در حوزه‌ی علوم انسانی و علوم تجربی باز کرده است. در واقع روایت پژوهشی شیوه‌ای ما بر برای تولید دانش در علوم اجتماعی است. از طرفی در خصوص مبانی و روش ترجمت روایت، کمتر مطلب معتبری به زبان فارسی موجود است و از طرف دیگر ضرورت آشنایی و کاربرد روش‌های تحقیق متناسب با ماهیت علوم اجتماعی ضرورت ترجمه آثار معتبر در این حوزه را آشکار می‌سازد. بنابراین مترجم این کتاب با تأثر و صرف وقت بسیار، به این امر اهتمام ورزیده‌اند و امیدوارند که حاصل کار مورد توجه جامعه علمی قرار گیرد. مخاطب اصلی این کتاب، استادان، دانشجو‌بان و پژوهشگران حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی از جمله جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، مدیریت و اقتصاد هستند.

بدون شک مانند هر اثر دیگری، ترجمه این کتاب نیز خالی از اشکال نیست، به همین دلیل از تمامی خوانندگان و صاحب نظران دعوت می‌شود تا با ارائه نظرات ارزشمند خود، در ادامه راه و در پرتو بارش‌های این اثر ما را یاری نمایند.

دکتر حسن بودلایی

نرگس قلی زاده

تایستان ۱۳۹۴